

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady (EURATOM) ustanawiającego maksymalne dozwolone poziomy skażenia radioaktywnego środków spożywczych oraz pasz po wypadku jądrowym lub w innym przypadku zdarzenia radiacyjnego (przekształcenie)

COM(2010) 184 wersja ostateczna – 2010/0098 (CNS)

(2011/C 48/28)

Sprawozdawca: **Pirkko RAUNEMAA**

Dnia 27 kwietnia 2010 r. Komisja, działając na podstawie art. 31 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady (EURATOM) ustanawiającego maksymalne dozwolone poziomy skażenia radioaktywnego środków spożywczych oraz pasz po wypadku jądrowym lub w innym przypadku zdarzenia radiacyjnego (przekształcenie)

COM(2010) 184 wersja ostateczna – 2010/0098 (CNS).

Sekcja ds. Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 31 sierpnia 2010 r.

Na 465. sesji plenarnej w dniach 15–16 września 2010 r. (posiedzenie z 15 września) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 127 do 1 – 1 osoba wstrzymała się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Opad promieniotwórczy niemal zawsze przekracza granice państw. Jego skutkiem jest długotrwałe uwalnianie materiałów radioaktywnych, rozprzestrzeniające się na duże odległości i oddziałujące na rozległe obszary. Dlatego tego typu wypadki niosą ze sobą ryzyko katastrofy o zasięgu międzynarodowym.

1.2 Istnieje konkretna potrzeba jasnych i aktualnych przepisów, które UE i państwa członkowskie mogłyby łatwo zastosować w przypadku wystąpienia opadu promieniotwórczego. Z tego względu reforma prawodawstwa jest zarówno wskazana, jak i konieczna.

1.3 Po awarii elektrowni jądrowej w Czarnobylu w 1986 r. UE wypracowała normy ustalające dopuszczalne poziomy skażenia żywności i pasz po wypadku jądrowym⁽¹⁾, a także poczyniła ustalenia dotyczące wczesnej wymiany informacji w przypadku pogotowia radiologicznego⁽²⁾. Poziomy te ostatnio zweryfikowano pod kątem ich aktualności w 1995, uczyniła to grupa ekspertów zgodnie z art. 31 traktatu EURATOM. Dlatego teraz należy poddać je ponownej ocenie.

1.4 UE utworzyła skuteczny i uznawany na arenie międzynarodowej organ zajmujący się oceną ryzyka – Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) powołany rozporządzeniem (WE) nr 178/2002 z 28 stycznia 2002 r. W kompetencjach tego urzędu powinna znaleźć się także

ocena zdrowotna pozostałości radioaktywnych w środkach spożywczych i paszach, a Komisja powinna dokonać przeglądu obowiązujących ustaleń.

1.5 Aby zapewnić wysoki poziom monitorowania poziomów napromieniowania w środkach spożywczych i paszach, krajowe organy zajmujące się bezpieczeństwem żywności oraz ochroną przed promieniowaniem powinny mieć uprawnienia do nadzorowania maksymalnych dozwolonych poziomów i do kontroli importu żywności i pasz w przypadkach, gdy poziomy te zostaną przekroczone, bez konieczności uzyskania potwierdzenia ze strony organów odpowiedzialnych za monitoring promieniowania.

1.6 Komisja powinna także dążyć do zapewnienia, w ramach standardów i wytycznych zawartych w Kodeksie Żywnościowym, by powstały międzynarodowe przepisy dotyczące wystąpienia opadu promieniotwórczego oraz jego skutków dla środków spożywczych i pasz, a także by określono, które instytucje będą w pierwszym rzędzie odpowiedzialne za kontrole graniczne towarów importowanych i eksportowanych do i z UE w przypadku zdarzenia radiacyjnego.

1.7 Jako że woda stanowi jeden z głównych składników żywności i pasz, należy ją uwzględnić w załącznikach do rozporządzenia. Zresztą przepisy te powinny obowiązywać w odniesieniu do wszystkich rodzajów wody pitnej, a nie tylko do wody zawartej w żywności i paszach.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom) nr 3954/87 z 22 grudnia 1987 r., z późniejszymi zmianami.

⁽²⁾ Decyzja Rady (Euratom) nr 87/600 z 14 grudnia 1987 r.

1.8 Gdy dochodzi do zdarzeń radiacyjnych, ważne jest, by próbować wpływać na zachowania ludności i skłaniać ją do wybierania żywności i napojów, które są bezpieczne lub niosą mniejsze zagrożenie. Na władzach krajowych i organizacjach działających w tym sektorze spoczywa odpowiedzialność za informowanie społeczeństwa i podnoszenie świadomości.

2. Wstęp

2.1 Kontekst

2.1.1 W następstwie awarii w elektrowni jądrowej w Czarnobylu 26 kwietnia 1986 r. do atmosfery przedostały się znaczne ilości materiałów radioaktywnych, powodując w kilku krajach europejskich skażenia środków spożywczych i pasz o poziomach mających znaczenie ze zdrowotnego punktu widzenia.

2.1.2 Po raz pierwszy na szczeblu wspólnotowym podjęto działania mające na celu postępowanie w przypadku tego rodzaju zdarzeń, które powodują długotrwałe uwalnianie się związków radioaktywnych, rozprzestrzeniające się na duże odległości i oddziałujące na rozległe obszary.

2.1.3 Do tej pory Komitet tylko raz przedstawił swoje stanowisko w kwestii skażenia radiacyjnego żywności i pasz po wypadku jądrowym lub w każdym innym przypadku zdarzenia radiacyjnego⁽³⁾. Była to ponadto jedynie wstępna ocena, gdyż Komisja miała jeszcze przedłożyć propozycje maksymalnych dozwolonych poziomów napromieniowania. Dlatego obecny wniosek o sporządzenie opinii w tej sprawie stanowi dla Komitetu okazję do wyrażenia bardziej aktualnego stanowiska.

2.2 Ramy prawne

2.2.1 Rozporządzenie Rady (Euratom) nr 3954/87 z 22 grudnia 1987 r. ustanawia procedurę przyjęcia maksymalnych dozwolonych poziomów skażenia radioaktywnego środków spożywczych oraz pasz po wypadku jądrowym lub w każdym innym przypadku zdarzenia radiacyjnego. Na przestrzeni lat rozporządzenie to zostało znacząco zmienione⁽⁴⁾. Dokonując drugiej zmiany ustalono w osobnych załącznikach maksymalne dozwolone wartości referencyjne.

2.2.2 W przypadku, gdy Komisja otrzyma informacje o wypadku jądrowym lub o każdym innym przypadku zdarzenia radiacyjnego, w trakcie którego doszło lub może dojść do osiągnięcia maksymalnych dozwolonych poziomów skażenia, przyjmie rozporządzenie zobowiązujące do stosowania tych maksymalnych dozwolonych poziomów. Okres ważności takiego rozporządzenia powinien być jak najkrótszy i nie może przekraczać trzech miesięcy.

2.2.3 Komisja przedłoży Radzie wniosek dotyczący rozporządzenia w celu dostosowania lub potwierdzenia przepisów pierwszego rozporządzenia w okresie miesiąca od jego przyjęcia, po konsultacji z grupą ekspertów zgodnie z art. 31 traktatu EURATOM. Okres ważności tego drugiego rozporządzenia także jest ograniczony. W dłuższej perspektywie czasowej po wypadku lub zdarzeniu radiacyjnym można wykorzystywać inne instrumenty prawne lub inną podstawę prawną w celu monitorowania wprowadzanych na rynek środków spożywczych lub pasz.

2.2.4 Maksymalne dozwolone poziomy określone w załącznikach do rozporządzenia mogą być zmienione lub uzupełnione w wyniku opinii ekspertów zasięgniętej zgodnie z art. 31. Aktualność maksymalnych dozwolonych poziomów została ostatnio zbadana w 1995 r. przez grupę ekspertów, zgodnie z art. 31, w świetle zapisów dyrektywy Rady 96/29/Euratom⁽⁵⁾, która zobowiązuje państwa członkowskie do ustalenia poziomów interwencji w razie wypadku.

2.2.5 Jeśli chodzi o import, UE przyjęła środki mające gwarantować, że wwóz produktów rolnych na terytorium Unii będzie przebiegał według wspólnie ustalonych reguł mających na celu ochronę zdrowia ludności, nienaruszających jednak zasad jednolitego rynku i niepowodujących zakłóceń w handlu.

2.2.6 W przypadku zdarzenia radiacyjnego państwa członkowskie mają obowiązek wymieniać informacje za pośrednictwem systemu „Ecurie”⁽⁶⁾. W ramach tego systemu państwa członkowskie, które postanowi podjąć szeroko zakrojone środki w celu ochrony ogółu społeczeństwa w przypadku zdarzenia radiacyjnego musi powiadomić i informować Komisję oraz państwa członkowskie, których dotyczy lub może dotyczyć dane zdarzenie. Przekazywane informacje muszą określać charakter i czas zdarzenia, jego dokładną lokalizację oraz rodzaj związanego z nim obiektu lub działalności; przyczynę i przewidywany rozwój zdarzenia oraz podjęte lub planowane środki ochronne; poziomy radioaktywności zarejestrowane przez urządzenia monitorujące w środkach spożywczych, paszach, wodzie pitnej i w środowisku.

2.3 Dokument Komisji

2.3.1 Komisja zainicjowała ujednoczenie rozporządzenia Rady nr 3954/87 wraz z jego kolejnymi zmianami.

2.3.2 W trakcie procedury prawodawczej uznano jednak, że przepis znajdujący się we wniosku dotyczącym tekstu jednolitego zawierał zastrzeżenie przez Radę uprawnień wykonawczych, które nie było uzasadnione w motywach rozporządzenia (Euratom) nr 3954/87.

⁽³⁾ CES 480/1987, Dz.U. C 180 z 8.7.1987, s. 20–25.

⁽⁴⁾ Rozporządzenie Komisji (Euratom) nr 944/89 i rozporządzenie Komisji (Euratom) nr 770/90.

⁽⁵⁾ Art. 50 ust. 2 dyrektywy Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiającej podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego.

⁽⁶⁾ Zob. przypis 2 powyżej.

2.3.3 Ponieważ wprowadzenie takiego motywu stanowiłoby merytoryczną zmianę i dlatego przekraczałoby ramy prostego ujednoczenia, uznano za wskazane zmienić ujednoczenie w przekształcenie, tak aby włączyć do niego konieczną poprawkę.

2.3.4 W preambule do wniosku dodano punkt 15, przewidujący, że w niektórych sytuacjach Rada, zamiast Komisji, może niezwłocznie przyjąć odpowiednie środki, tak by w bardzo krótkim czasie nakazać zastosowanie ustalonych wcześniej maksymalnych dozwolonych poziomów skażenia radioaktywnego.

3. Ocena

3.1 Istnieje konkretna potrzeba jasnych i aktualnych przepisów, które UE i państwa członkowskie mogłyby łatwo zastosować w przypadku wystąpienia zdarzenia radiacyjnego. Z tego względu reforma prawodawstwa jest zarówno wskazana, jak i konieczna. Prawdopodobieństwo wystąpienia w UE awarii elektrowni jądrowych lub innych wypadków powodujących opad promieniotwórczy rośnie, między innymi z powodu starzenia się instalacji w istniejących elektrowniach atomowych, budowy licznych nowych zakładów oraz ze względu na ryzyko innych niespodziewanych zdarzeń.

3.2 Opad promieniotwórczy niemal zawsze ma szeroki zasięg terytorialny, a jego intensywność nie zawsze znacząco maleje wraz z odległością. Dlatego też mamy tu do czynienia z ryzykiem katastrofy ekologicznej i zagrożenia zdrowia na skalę międzynarodową.

3.3 W porównaniu z sytuacją z 1986 r. UE dysponuje obecnie skutecznym i uznawanym na arenie międzynarodowej organem zajmującym się oceną ryzyka – jest to Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) powołany rozporządzeniem (WE) nr 178/2002. Radioaktywne pozostałości w środkach spożywczych i paszach są porównywalne z innymi zanieczyszczeniami żywności. Można byłoby zatem

oczekiwać, że w kompetencjach EFSA znajdzie się również ocena zdrowotna takich pozostałości. Jednak we wniosku Komisji utrzymano – bez analizy ani uzasadnienia – obowiązujące obecnie ustalenia, które niekiedy pochodzą sprzed dziesięcioleci.

3.4 Gdy dochodzi do zdarzeń radiacyjnych, ważne jest, by próbować wpływać na zachowania ludności i skłaniać ją do wybierania żywności i napojów, które są bezpieczne lub niosą mniejsze zagrożenie. Także producenci rolni powinni w każdym wypadku być poinformowani o poziomach skażenia promieniotwórczego pasz oraz o zasadach karmienia zwierząt w sytuacji zagrożenia. Władze krajowe i organizacje działające w tym sektorze mogą odegrać wiodącą rolę w informowaniu, doradzaniu i podnoszeniu świadomości.

3.5 Niezwykle istotne jest przekształcenie przepisów dotyczących zdarzeń radiacyjnych i poziomów radioaktywności w taki sposób, by ich stosowanie na szczeblu UE i państw członkowskich było łatwiejsze i prostsze.

3.6 Maksymalne dopuszczone poziomy radioaktywności muszą być dostosowane do potrzeb szczególnie zagrożonych grup ludności: w stosunku do żywności przeznaczanej dla niemowląt powinny obowiązywać surowsze normy niż w stosunku do żywności przeznaczanej do konsumpcji dla ogółu.

3.7 Materiały promieniotwórcze mogą przedostać się do wód powierzchniowych w wyniku prób jądrowych, wykorzystania energii atomowej lub zastosowania takich materiałów w lecnictwie, przemyśle lub w badaniach naukowych. Chociaż w normalnych warunkach są to nieznaczne ilości, w przypadku zdarzenia radiacyjnego sytuacja może wyglądać inaczej. Dlatego też, jako że woda stanowi jeden z głównych składników żywności i pasz, nie należało pomijać jej w załącznikach do rozporządzenia.

Bruksela, 15 września 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI